

De *kabuto*: samoerai helm

Lucca Vrielynck

December 2021

De Japanse benaming voor een samoerai helm is *kabuto* (兜, 冑). Ze vinden hun oorsprong rond de 4e eeuw v.c. in de 10e eeuw was dan te spreken over de *kabuto* als samoerai helm specifiek. Doorheen de tijd hebben *kabuto* enkele veranderingen meegemaakt, er valt dus het één en ander over te vertellen. Laten we beginnen met de verschillende onderdelen van de *kabuto* te bespreken.

Onderdelen van de *Kabuto*

Het hoofdgedeelte van de *kabuto* is de *hachi* (鉢), de kom van de helm. Deze koepel bestaat uit verschillende overlappende platen. Deze platen kunnen gemaakt zijn uit ijzer, koper of andere legeringen. Er zijn ook gevallen waarin deze gemaakt waren uit ongeloooid leer, papier of zelfs haaienhuid. Hierna werd de *hachi* in de meeste gevallen met zwarte lak bedekt. Deze lak was nodig om de *hachi* te beschermen tegen roest in het vochtige Japanse klimaat. Daarbij zag de helm er mooier uit op deze manier. Samurai vonden het esthetische namelijk ook van belang. Dit verklaart de goede conservering van de meeste harnassen en *kabuto*. Naast het gebruik van lak droegen samoerai veel zorg voor hun wapenuitrusting. Zeker als deze een familiestuk waren.¹ Het was slechts in het begin van de vroegmoderne periode, wanneer Europese invloeden Japan waren binnengedrongen, dat er *kabuto* verschenen zonder zwarte lak.² Doorheen de jaren is te zien dat de vorm van de *hachi* veranderde om zo comfortabeler op het hoofd van de samoerai te blijven zitten.

Van de 11^e tot de 14^e eeuw was het de gewoonte een rondere *hachi* te hebben, in de late 1500s veranderde dit echter. Men gaf de voorkeur aan vormen die dichter aanleunen aan de vorm van het hoofd. De meest voorkomende waren de *kōseizan* (後盛山), *akoda-nari* (阿古陀形), *goshōzan* (後勝山), *heichōzan* (平頂山), *Tenkokuzan* (天谷山), *zenshōzan* (前勝山).³

Als we kijken naar de *hachi* van het gum lijkt deze het meest overeen te komen met de *goshōzan*. Het achterste deel van de helm is wat hoger en breder dan de voorkant en in tegenstelling tot de *akoda-nari* vorm is de helm niet zo lang. Dit vertelt ons dus al dat de helm waarschijnlijk in de 16^e eeuw gemaakt is.

¹ Shamukaev, A. Zakirov, A. 2017

² Jun-ichiro, Hamada and Nobuo Hashimoto. 2002.

³ sengokudaimyo, n.d.

In de latere 16^e eeuw bestaan er 3 soort helmen die gebruik maken van de eerder genoemde *tate hagi no ita*. De *suji kabuto* (筋兜), *hoshi kabuto* (星兜) en de *hari bachi* (張兜). De *suji kabuto*, is herkenbaar aan zijn hogere 'ribben', de *suji tate* (筋立て), aan de weerskanten van elke plaat. Het is tot deze soort dat de *kabuto* van het gum behoort. De *hoshi kabuto* bestaat uit een combinatie van zulke verhoogde ribben met kleine klinknagels op elke plaat, wat doet denken aan sterren. Het is ook hier dat de naam vandaan komt want 'hoshi' betekent 'ster' in het Japans. Op de *hari bachi* tenslotte zijn geen verhoogde ribben te zien.⁴

*Suji kabuto**hoshi kabuto**Hari bachi*

Gum collectie

Aan de top van de *hachi* bevindt zich een kleine opening, de *tehen* (天辺). Rond deze opening is vaak een *tehen kanamono* (天辺金物) te vinden, een metalen sierrand die meestal lijkt op een Chrysant en puur als decoratie dient. Waarom dit precies een chrysant is wordt verder uitgelicht in het gelijknamig onderdeel geschreven door Azamat Esmurziyev. De functie van de *tehen* is onduidelijk. Er zijn bronnen die stellen dat deze diende ter ventilatie⁵. Anderen menen dan weer dat het een opening zou kunnen zijn waar de geest van de oorlogsgod Hachiman de krijger kon betreden⁶. Waarschijnlijk had de *tehen* echter geen specifiek nut, maar was deze gewoon een manier om de verschillende platen te verbinden zonder ze op één punt samen te laten komen. Het was dus een manier om de helmen minder arbeidsintensief te maken. Tegen het einde van de 16e eeuw was de

⁴ sengokudaimyo, n.d.

⁵ Jun-ichiro, Hamada and Nobuo Hashimoto. 2002.

⁶ Bryant, J, Anthony and McBride, Angus . 1994.

tehen zelfs zo gebruikelijk geworden dat deze ook werd toegevoegd aan helmen waarbij het helemaal niet nodig was.⁷

De grootte van het gaatje is veranderd doorheen de jaren. Tegen het einde van de heian periode (平安, 794-1185) meette de opening zo'n vijf centimeter, het is hier dat de *mage* (髷, dotje) of eventueel de *eboshi* (烏帽子, hoofddeksel gedragen onder de *kabuto*) van de samoerai een plaatsje kreeg. Het gat was zo groot dat een bekwaam boogschutter hier makkelijk een pijl in kon schieten. In het midden van de kamakura periode (鎌倉, 1185 – 1333) is dan te zien hoe het gaatje wat kleiner werd. Samoerai droegen hun haar los waardoor er geen extra ruimte nodig was voor een dotje. tijdens de muromachi periode (室町, 1336-1573) werd het gaatje kleiner dan twee centimeter.⁸ Toch bleef de *Tehen* een constante in de meeste *kabuto*. Het is zelfs zo dat tegen het einde van de 16e eeuw de *tehen* zo gebruikelijk werd dat deze werd toegevoegd aan helmen die dit niet nodig hadden.⁹ Interessant om hierbij te melden is dat vanaf het midden van de 16e eeuw een samoerai alvorens zijn helm op te doen meestal een *hachimaki* (鉢巻, soort hoofddoek) om zijn hoofd gewikkeld had. Dit was het geval wanneer de samoerai zijn haar los droeg.¹⁰

Aan de voorkant van de *hachi* zien we een *mabisashi* (眉庇), het vizier van de helm. De *Mabisashi* wordt met behulp van klinknagels aan de *hachi* vastgemaakt. Het was een design overgevoerd uit Korea en China in de 5e eeuw.¹¹ Het is interessant om te melden dat *kabuto* die dateren uit de 4-7e eeuw dus niet altijd over een vizier beschikten. Wanneer de *kabuto* een vizier hadden stonden ze bekend als *Mabisashi kabuto*, deze werden in deze periode voornamelijk gebruikt voor rituelen.¹²

Aan de achterkant van de *hachi* is de *shikoro* (鋙), nekbeschermer, gevestigd. De *shikoro* bestaat uit een reeks platen, vastgebonden door veters.¹³ Hij vindt zijn oorsprong in de 4e eeuw en werd dus voor de *mabisashi* gebruikt. In de periode van de 4e tot de 7e eeuw bestonden er *kabuto* met enkel een *shikoro*. Deze *shikoro kabuto* werden vooral gebruikt in de strijd in tegenstelling tot de eerder vernoemde *mabisashi kabuto*.¹⁴ Er zijn verschillende soorten *shikoro*. De *hineno-jikoro* (日根野鋙), *ichimai-jikoro* (一枚鋙), *kasa jikoro* (笠鋙), *ichimanjuu-jikoro* (一饅頭鋙), *komanjuu-jikoro* (小饅頭鋙), *etchuu-jikoro* (越中鋙), *gesan jikoro* (下散鋙) en de *kusari jikoro* (鎖鋙). Liever dan elke *shikoro* uit te

⁷ sengokudaimyo, n.d.

⁸ Jun-ichiro, Hamada and Nobuo Hashimoto. 2002.

⁹ sengokudaimyo, n.d.

¹⁰ Jun-ichiro, Hamada and Nobuo Hashimoto. 2002.

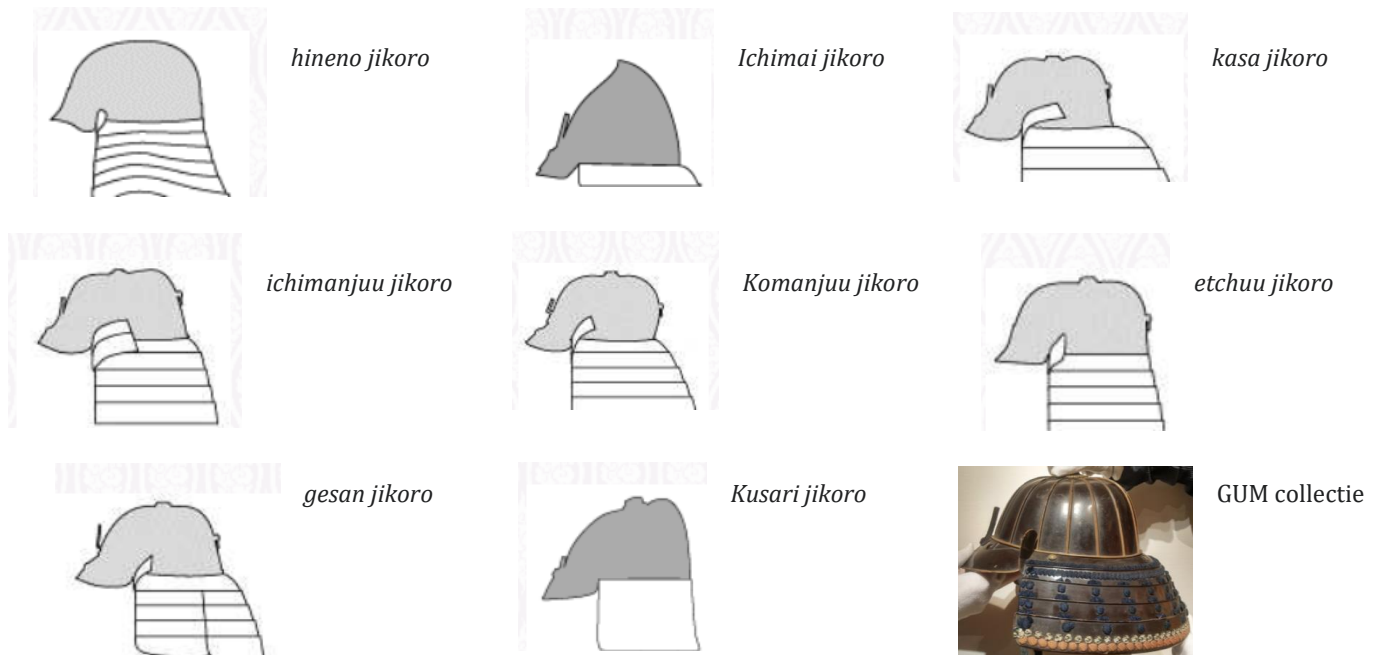
¹¹ Jun-ichiro, Hamada and Nobuo Hashimoto. 2002.

¹² Jun-ichiro, Hamada and Nobuo Hashimoto. 2002.

¹³ Ian Bottemley and David Thatcher, 2013.

¹⁴ Jun-ichiro, Hamada and Nobuo Hashimoto. 2002.

leggen lijkt het nuttiger te kijken wat voor *shikoro* de *kabuto* van het gum heeft. Als je kijkt naar de verschillende lagen van de *shikoro* merk je op dat ze allemaal een lichte kromming naar binnen hebben. Dit maakt al dat het waarschijnlijk een *ichimanjuu jikoro* of een *komanjuu jikoro* is. Het grote verschil tussen deze twee modellen is dat bij de *ichimanjuu jikoro* enkel de bovenste eerste plaat van de *shikoro* een echte kromming heeft. Om deze reden lijkt de helm van het gum een *komanjuu jikoro* te hebben waarbij de kromming zich bij alle platen voordoet en niet enkel de bovenste. De *komanjuu jikoro* heeft normaliter vijf lagen, zoals ook het geval is bij de *jikoro* van het gum.¹⁵

Aan weerskanten van de helm zijn een soort vleugel- of oorachtige uitsteeksels te zien, genaamd *Fukigaeshi* (吹返). De eerste *fukigaeshi* waren erg groot met als functie bescherming te bieden tegen neerwaartse slagen van zwaarden.¹⁶ Door de modernisering van legers in de 15^e eeuw, zoals de komst van geweren verloren de *fukigaeshi* stilaan hun nut. Geweren werden geïntroduceerd vanuit Europa en hun kogels konden met gemak de *fukigaeshi* doorboren. Daarbij vernauwden ze het zicht van de krijger, wat niet optimaal was op het slagveld.¹⁷ Het is met deze rede dat de *fukigaeshi* steeds verkleinde.

Op de voorzijde van de *hachi* is een *tsunomoto* (角本) te vinden. Deze staaf dient als een connectiepunt waar de *tatemono* (立て物) aan vastgemaakt wordt. Een *tatemono* is een versiersel, een helmteken. Deze kon variëren van familie-emblemen tot hoorns, halve manen, etc. De helm van het GUM had wellicht een *maedate* (前立て), een soort *tatemono* die zich vooraan de *hachi* bevindt. Er

¹⁵ sengokudaimyo, n.d.

¹⁶ sengokudaimyo, n.d.

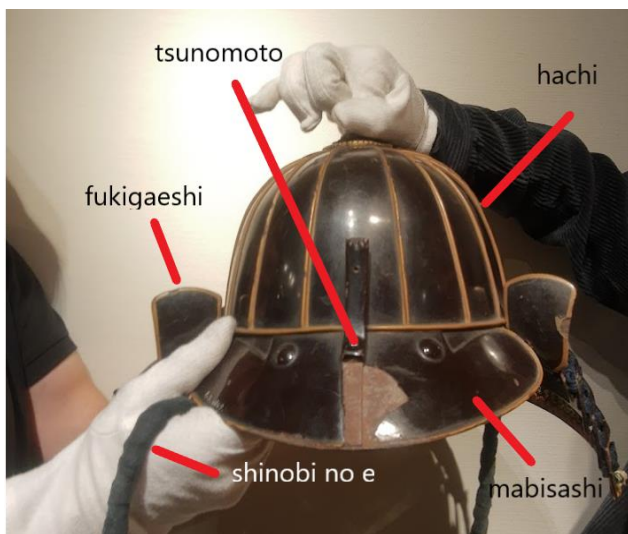
¹⁷ giuseppipiva, 2020.

bestaan ook varianten die aan de zijkant, achterkant of bovenkant te vinden zijn. De meerderheid van dit soort versieringen was plat, gemaakt uit hout of papier maché heel soms uit walvisbalein. Soms is een driedimensionaal beeldje te zien. *Maedate* specifiek waren relatief eenvoudig en toonden meestal een wapenschild of een religieus symbool.¹⁸ De *tatemono* zijn een duidelijk voorbeeld van de waarde die samurai gaven aan hun familie en aan het esthetische.

De binnenkant van de *hachi* heeft een gewatteerde voering, de *ukebari* (浮張). Deze werden vaak gemaakt van hennep of katoen en kon een mogelijke klap bufferen en plotselinge schokken verzachten. Daarbij werden deze *ukebari* vaak in wierook gedompeld tegen stank.¹⁹

Om de *kabuto* te laten zitten werd deze vastgeknoopt met een *kabuto no o* (兜の緒), een zijden touw dat vastgemaakt wordt onder de kin van de samoerai. Er waren verschillende manieren om deze *kabuto no o* te binden, sommige samoerai-families hadden zelfs geheime knooptechnieken om de helm zo stabiel mogelijk op het hoofd te houden.²⁰

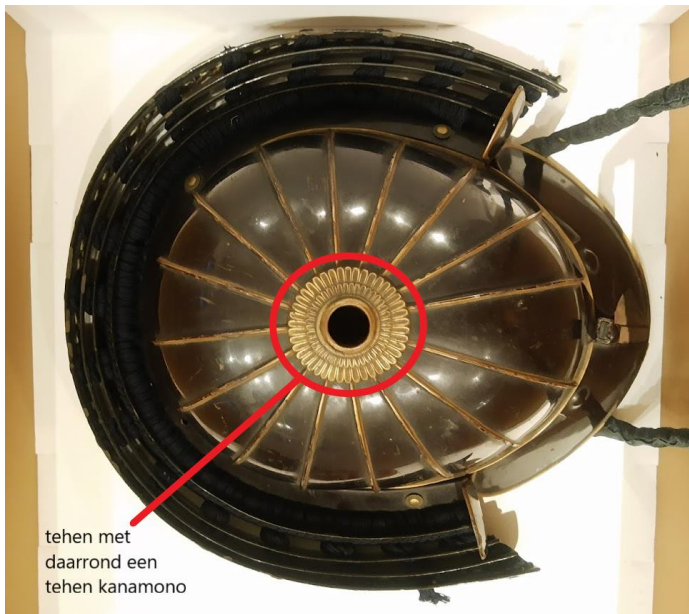
Ter verduidelijking van vorige informatie bij deze 3 afbeeldingen die de belangrijkste delen van de *kabuto* tonen.

¹⁸ Bardon, M, Jeffrey, 2013.

¹⁹ Jun-ichiro, Hamada and Nobuo Hashimoto. 2002.

²⁰ Ian Bottemley and David Thatcher, 2013.

Beknopte Geschiedenis van de Kabuto

De eerste *kabuto* waren onder te verdelen in twee typen, de *shokaku kabuto* en de *mabisashi kabuto*. We bevinden ons hier in de kofun (古墳, 300-710) en de nara (奈良, 710-794) periode. Van de vierde tot de zevende eeuw werden de *shokaku kabuto*, *kabuto* zonder *mabisashi* gebruikt tijdens de strijd. *Mabisashi kabuto* deden hun intrede in de 5e eeuw. Het was een design afkomstig uit China en Korea. Door vernieuwde technieken binnen de metallurgie kon men met behulp van klinknagels de *mabisashi* bevestigen aan de *hachi*. Deze nieuwe variant van *kabuto* werd voornamelijk tijdens rituelen gebruikt.²¹

Shokaku kabuto

Mabisashi kabuto

Zo komen we aan in de heian periode (平安, 794-1185). Dit was de periode waarin de samoerai klasse meer aanzien kreeg. Ze werden de feitelijke leiders van de provincies en waren de dominante machten in economie en politiek. Er begonnen samoerai clans te vormen, families als het ware. Initieel waren deze clans een formalisering van zakenrelaties. De heer van een gebied zou de ingehuurde samoerai onderdak geven in ruil dat deze laatste enkel hem diensten verleend en niemand anders. Zo

²¹ Jun-ichiro, Hamada and Nobuo Hashimoto. 2002.

ontwikkelde zich een sterk gevoel van loyaliteit tussen heer en samoerai. Uiteindelijk zouden de samoerai opgenomen worden in het huishouden van de heer en zouden zij dus deel worden van zijn clan. Dit heeft echter ook zijn nadelen. Hoe groter de clans werden hoe meer conflict er ontstond en omdat de overheid relatief weinig macht had konden de conflicten gewoon hun gangetje gaan. Aan het einde van de heian periode zou het dan zo ver komen dat een samoerai leider *shogun* (将軍). Deze *shogun* is niet hetzelfde als de keizer. De keizer staat misschien wel aan het hoofd van het land, het is de *shogun* die de uiteindelijke macht heeft.²²

In deze periode van strijd was het dus nodig een sterker harnas, en dus *kabuto*, te hebben. Zo begon men de *hoshi kabuto* te dragen. Dit was een zware helm die in combinatie met het *ōyoroi* (大鎧) harnas ongeveer 30 kg gewogen moet hebben. De *hachi* van dit soort helm bestond uit verschillende overlappende platen waar karakteristieke klinknagels op geplaatst zijn die doen denken aan sterren. Dit soort helm werd over het algemeen gedragen in de periode van de heian tot de vroege muromachi periode (室町, 1336-1574).

Tegen het einde van de kamakura periode (鎌倉, 1185 – 1333) wordt een nieuw soort helm geïntroduceerd, de *suji kabuto* die meestal gedragen werd met het *dō-maru* harnas. Een harnas oorspronkelijk bedoeld voor de lagere klassen van de samoerai. De helm was veel lichter, en dus comfortabeler, dan zijn voorganger. Dit zorgde dat al snel, circa 12^e eeuw, ook hogere klassen hier de voorkeur aan gaven.²³

In de vroege muromachi periode (室町, 1336 – 1573) zou de *suji kabuto* nog populairder worden. Al lijkt deze erg op de vroegere *hoshi kabuto* toch zijn er enkele verschillen. Het grootste verschil is het gebrek aan zichtbare klinknagels op de verschillende platen, deze zijn neergeschaafd tot ze een egaal geheel vormden. Daarbij is de *tehen* kleiner en had deze waarschijnlijk enkel een decoratieve functie, de samoerai droegen hun haar los waardoor er dus geen extra plekje nodig was voor hun dotje. Ook de *shikoro* verschilt met hun voorganger, deze is breder en scherper teruggevouwen.²⁴

Tegen het einde van de muromachi periode ontstonden de eerste contacten tussen Japan en Europa. Vuurwapens werden geïntroduceerd en Japanse harnassen kregen te maken met Europese invloeden. Door de nieuwe vuurwapens moesten harnassen, en dus ook *kabuto*, sterker zijn. Zo werd de *hoshi kabuto* geherintroduceerd. Deze keer met 32 tot 72 platen en 30 klinknagels per plaat, wat de helm sterker maakte.²⁵

²² Bardon, M, Jeffrey, 2013.

²³ Holmes, Nicholas and Magnan, Jonathan and Perko, Craig and Tessier, Paul, 2002.

²⁴ Jun-ichiro, Hamada and Nobuo Hashimoto. 2002.

²⁵ Jun-ichiro, Hamada and Nobuo Hashimoto. 2002.

De sengoku periode (戦國, 1467–1615) was een periode van constante strijd en chaos. Er waren steeds meer spanningen tussen de samoerai clans en het shogunaat deed niets om deze te bedaren. Hier profiteerden veel samoerai van om hun eigen positie te verbeteren.²⁶ Om de groeiende legers uit te rusten was er nood aan nieuwe en simpelere helmen. In het begin van deze periode werden daarom de 24 ken *suji-hachi kabuto* de standaard. 24 slaagt op het aantal overlappende platen, wat de helm een stuk sterker maakt dan zijn vorige model. Een paar decennia later zouden lagere rang samoerai *suji kabuto* dragen met slechts 6, 8, 12 of 16 platen met daarop slecht een simpele *tatemono*.²⁷

In de edo periode (江戸, 1600-1868) was er over het algemeen vrede. harnassen werden meer decoratief en er kwam een herinteresse voor de oude modellen van harnas. Er zijn ook veel modellen te zien waarbij men geen gebruik meer maakt van de zwarte lak. Desondanks begon de samoerai klasse af te nemen. In een tijd van vrede waren er geen legers meer nodig en kwamen veel samoerai zonder heer te staan, anderen kozen een nieuw carrièrepad daar de handelsklasse nu de overhand zou nemen.²⁸

Datering kabuto van het GUM

De *kabuto* die zich in het gum bevindt is duidelijk een *suji kabuto*, er zijn geen zichtbare klinknagels te vinden op de ijzeren overlappende platen. Van deze laatste zijn er 16, wat het een 16 ken *suji kabuto* maakt. 16 platen zijn relatief weinig als je bedenkt dat er in de geschiedenis ook modellen zijn met bijvoorbeeld 64 platen. Dit kleine aantal platen zorgt ervoor dat de helm goedkoper en minder arbeidsintensief was. Het is een plaatje dat zeker past binnen de sengoku periode (戦国時代, 1467-1615) waar constante strijd ervoor zorgde dat de legers bleven groeien en dat deze dus ook harnassen nodig hadden. Over het algemeen hadden helmen destijds slechts een simpel familieteken als *maedate*, spijtig genoeg ontbreekt deze bij de helm van het gum. Om die reden kunnen we dus ook niet nagaan tot welke clan deze *kabuto* ooit behoorde en is het moeilijk om de helm te dateren. Aan de hand van de gevonden informatie kunnen we echter wel schatten dat de helm gedateerd kan worden binnen de sengoku periode, met andere woorden de periode van de 15e tot de 16e eeuw

²⁶ Jun-ichiro, Hamada and Nobuo Hashimoto. 2002.

²⁷ Myarmoury, n.d.

²⁸ Jun-ichiro, Hamada and Nobuo Hashimoto. 2002.

Bronvermelding

- Bardon, Jeffrey, M. 2013. “The Virtual armory.” *Digital WPI*. (July 2013): 11-15.
- Bedrosov, P. Boris. n.d. “The evolution of Japanese Armour.” Accessed on 20 october 2021.
http://myarmoury.com/feature_jpn_armour.html
- Bottomley, Ian and Thatcher, David. 2013. *The Samurai Armour Glossary*. Nihon no katchu.
- Bryant, Anthony, J. and McBride, Angus. 1994. *Samurai 1550 -1600*. London: Osprey.
- Giuseppe piva. 2020. “5 Fundamental elements of a Japanese kabuto, the samurai helmet.” Last modified 10 april 2020. <https://www.giuseppepiva.com/en/news/5-fundamental-elements-japanese-kabuto-samurai-helmet>
- Holmes, Nicholas; Magnan, Jonathan; Perko, Craig and Tessier, Paul. 2002. “Ancient Arms and Armor of Japan.” Bachelor thesis, Worcester Polytechnic Institute.
- Jun-ichiro, Hamada and Nobuo Hashimoto. 2002. “The Kabuto, or the Japanese Helmet: Evolution from War Implement to Status Symbol.” *Neurosurgery* 51, no. 4 (October): 871–879.
<https://doi.org/10.1097/00006123-200210000-00005>
- Sengoku daimyo. n.d. “Chapter Eight: The Kabuto.” Accessed October 18, 2021.
<https://sengokudaimyo.com/katchu-katchuch08>
- Shamukaev, A and Zakiroc, A. 2017. “Evolution of Samurai Armors of the Sengoku Jidai Era.” *bridge to science: research works*: 37 – 40. http://doi.org/10.15350/L_2/2